

A MAGYAR BIOLÓGIAI TÁRSASÁG EMBERTANI SZAKOSZTÁLYA 1952 ÉS 2019 KÖZÖTT MEGTARTOTT SZAKÜLÉSEINEK ÉRTÉKELÉSE

Farkas L. Gyula

Embertani Tanszék, Szegedi Tudományegyetem, Szeged

Farkas L. Gy.: *The interpretation of assemblies (1952–2019) of the Anthropological Section, Hungarian Biological Society. The assemblies (held between the 5th of June 1952 and the 16th of December 2019) of the Anthropological Section, Hungarian Biological Society are reported: the presidency of the Association elected, the Hungarian authors and co-authors (496) and foreign authors (97 authors from 27 countries) of the presented lectures in the reported period. The most of the lectures presented new research results from the field of paleoanthropology and auxology.*

Keywords: *Anthropological Section of the Hungarian Biological Society; Scientific assemblies.*

Bevezetés

A Magyar Biológiai Egyesület 1952. május 29-i közgyűlésén megalapította az Egyesület Embertani Szakosztályát. Ennek vezetősége kidolgozta az évi munkatervet, előkészítette a szaküléseket, és mint Szerkesztőbizottság megvitatta a Biológiai Szakosztállal közös Évkönyv (további elnevezéssel Biológiai Közlemények) embertani részének anyagát. Ezt követően 1952. június 5-én a Szakosztály megtartotta első szakülését.

A Magyar Biológiai Egyesület 1955-ben megvált az addigi METESZ felügyeletről és irányítását Magyar Biológiai Társaság néven a Magyar Tudományos Akadémia vette át.

Anyag és módszer

A Magyar Biológiai Társaság Embertani Szakosztálya meghívóinak számozása alapján 1952. június 5-én volt az első és 2019. december 16-án volt a 399. szakülés. A Biológiai Közleményekben, az Anthropologiai Közleményekben megjelent híradások és a rendelkezésre álló eredeti meghívók alapján a szakülések számára vonatkozóan a következőket lehetett megállapítani.

Az 56., 265. és 268. szakülés kétszer volt számozva, a 262. szakülés elmaradt, a 266. tisztújító szakülésen nem volt előadás, az 1989. február 13-i, az 1989. október 16-i, az 1992. február 10-i szakülés nem volt számozva, a 264. ülés számozása hiányzik. Az egyik 265-ös megfelel a hiányzó 264-nek.

Ilyen módon három ülés kétszer szerepelt, négy ülés számozása elmaradt, egy számozott szakülés elmaradt, egy pedig hiányzik. Eszerint a ténylegesen megtartott

összejövetelek száma nem 399, hanem 397. A következőkben ennek a 397 szakülés értékelésének az eredményeit ismertetjük.

Az Embertani Szakosztály vezetősége

A Szakosztály vezetőségét a Biológiai Társaság szabályzata szerint négyévenként újraválasztották. Ezen alkalmakkor választotta meg a tagság az elnököt, a titkárt, a jegyzőt, a vezetőségi tagokat, az Anthropologiai Közlemények szerkesztőjét. Az elnökökre és az Anthropologiai Közlemények szerkesztőjére pontos adataink vannak, a titkárokra, jegyzőkre és tagokra vonatkozó ismereteink hiányosak. Az elnökségre kezdettől fogva egyetemi tanár kapott megbízatást.

Az vizsgált időszakban a szakosztály elnökei

- 1955. március 29-től 1966. június 4-ig Bartucz Lajos (1966-ban bekövetkezett haláláig).
- 1966. december 12-től 1968. október 31-ig Malán Mihály (1968-ban bekövetkezett haláláig).
- 1968. december-16-tól 1985. április 22-ig Lipták Pál.
- 1985. április 22-től 1989. szeptember 5-ig Nemeskéri János (1989-ben bekövetkezett haláláig).
- 1990. február 26-től 2014. február 19-ig Gyenis Gyula.
- 2014. február 19-től Farkas Gyula.

A szakosztály titkárai

- Nemeskéri János (1952. március 29., 1955. szeptember 14.)
- Kralovánszky Éry Kinga (1969. november 10.)
- Bodzsár Éva (1985. április 22.)
- Susa Éva (1990. február 26., 1998. június 22.)
- Darvay Sarolta (2002. április 22.)
- Évinger Sándor (2006. március 13., 2010. április 26., 2014. február 19.)
- Szikossy Ildikó (2018. február 26.)

A szakosztály jegyzői

- Fehér Miklós (1952. március 29., 1962. október 31.)
- Farkas Gyula (1969. november 10.)
- Pap Ildikó (1985. április 22.)
- Ferencz Márta (1990. február 26.)
- Tóth Gábor (1998. június 22., 2002. április 22.)
- Darvay Sarolta (2006. március 13., 2010. április 24., 2014. február 19.)
- Szeniczey Tamás (2018. február 26.)

Az Anthropologiai Közlemények szerkesztői

- Malán Mihály (1957. 1. kötet – 1967. 11. kötet)
- Nemeskéri János (1968. 12. kötet – 1976. 20. kötet)
- Eiben Ottó (1977. 21. kötet – 1995. 37. kötet)
- Eiben Ottó és Bodzsár Éva (1996/97. 38. kötet – 1998. 39. kötet)
- Bodzsár Éva (1999. 40. kötet – 2014. 55. kötet)
- Zsákai Annamária (2015. 56. kötettől)

Különleges alkalmakra szervezett előadóiülések

A szakosztály összejöveteleit az első időszakban az ELTE Embertani Tanszékének tantermében (Budapest, Puskin u. 3.), későbbiekben a Természettudományi Múzeum kiállítási épületének Semsey termében (Budapest, Ludovika tér 6.) tartotta. Alkalmanként – különösen, ha más intézménnyel voltak az ülések – eltérő helyszíneken történtek az előadások, amelyekre alábbiakban térünk ki.

Születésnap megemlékezések. 20. ünnepi szakülés Dr. Bartucz Lajos 70. születésnapja alkalmából 1955. március 31-én, Budapesten.

Dr. Lipták Pál 75. születésnapja alkalmából az Embertani Szakosztály és a JATE Embertani Tanszéke által szervezett szakülés 1989. február 13-án, Szegeden.

Az ELTE Rektora, az ELTE TTK Dékánja, az ELTE 111 éves Embertani Tanszéke, az MTA Biológiai Tudományok Osztálya, az MTA Antropológiai Bizottsága, az MBT Embertani Szakosztálya és az Európai Antropológiai Társaság (EAA) együttműködésével megszervezett tudományos ülés Ponori Török Aurél születésének 150. évfordulójára emlékezve 1992. február 10-én, Budapesten.

A 289. szakülés Dr. Lipták Pál 80. születésnapja alkalmából 1994. október 4-én, Budapesten.

389. szakülés Dr. Farkas L. Gyula emeritus professor 85. születésnapja tiszteletére 2017. május 5-én, Szegeden.

Megemlékezések. 1989. október 16-án Dr. Nemeskéri János emlékére szervezett szakülés Budapesten.

Az ELTE Rektora, az ELTE TTK Dékánja, az ELTE Embertani tanszéke, az MTA Antropológiai Bizottságával, az MBT Embertani Szakosztályával, az EAA Magyar Csoportjával együttműködve megszervezett 295. tudományos ülés Dr. Malán Mihályra emlékezve 1994. december 12-én, Budapesten.

381. szakülés Dr. Józsa László kórboncnok, paleopatológus emlékének ajánlva 2015. március 25-én, Budapesten.

399. szakülés Bodzsár Éva emlékülés 2019. december 16-án, Budapesten.

Más intézménnyel közösen szervezett szakülések. 40. szakülés a Magyar Néprajzi Társasággal közösen, szovjet előadóval 1958. július 2-án, Budapesten.

A 153. Szakülés a MBT Mozsásbiológiai szekciójával közösen 1972. április 10-én, Budapesten.

A 222. szakülés a Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete Iskolaegészségügyi Szakosztályával, nemzetközi részvétellel 1982. május 12-én a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolán, Budapesten.

A 245. szakülés a Magyar Gyógypedagógiai Egyesület Iskolaegészségügyi szekciójával közösen 1986. május 5-én, Homokon a Gyógypedagógiai Intézetben (Szolnok megye).

255. szakülés az Európai Antropológiai Társaság (EAA) Magyar Csoportjával közösen 1988. február 29-én, Budapesten.

A 273. szakülés a Magyar Gyógypedagógiai Egyesület Iskolaegészségügyi Szakosztályával közösen 1991. május 24-én, Homokon a Gyógypedagógiai Intézetben (Szolnok megye).

A 277. szakülés az MBT Antropológiai-Pediátriai Szakosztályával közösen 1992. március 30-án, Budapesten a II. számú Gyermekklinikán.

A 283. szakülés az MBT Antropológiai-Pediátriai Szakosztályával közösen 1993. április 19-én, Budapesten.

A Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutatóintézete, az Embertani Szakosztály Pediátriai-Antropológiai Szekciója együttműködésével szervezett 304. szakülés 1996. április 26–27-én, Budapesten.

A 331. szakülés az MBT Antropológiai-Pediátriai Szakosztályával közösen 2001. október 8-án, Budapesten.

A 346. szakülés a Debreceni Akadémia Bizottság Humánökológiai Munkabizottságával közösen 2004. december 13-án, Debrecenben.

Három antropológiai intézmény közös szakülése 2019-től. A nagyobb létszámú hallgatóság elérése érdekében 2019-től az Embertani Szakosztály üléseit felváltva három antropológiai intézményben (MTM Embertani Tára, ELTE Embertani Tanszéke, SZTE Embertani Tanszéke) tartja egész napos előadássorozattal.

A 397. egész napos, ebéddel egybekötött szakülést a Természettudományi Múzeum Embertani Tára szervezte 2019. április 15-én, Budapesten.

A 398. szakülést, megvendégeléssel a Szegedi Tudományegyetem Embertani Tanszéke szervezte 2019. október 9-én, Szegeden.

A 399. szakülést az ELTE Embertani Tanszéke szervezte, megvendégeléssel 2019. december 16-án, Budapesten.

Az előadások, és az előadások szerzőinek megoszlása különböző szempontok szerint

Az eltelt 68 év alatt 496 magyar szerző vagy szerzőtárs jelentett be és tartott 1004 előadást.

Öt vagy ennél több előadást tartott magyar antropológus szerzők. Bartucz Lajos (17), Bereczki Zsolt (13), Bernert Zsolt (17), Bodzsár Éva (34), Bottyán Olga (Lángné; 8), Buday József (12), Buzár Ágota (5), Csoknyai Judit (8), Darvai Sarolta (16), Dezső Gyula (14), Eiben Ottó (83), Éry Kinga (Kralovánszkiné; 23), Évinger Sándor (12), Farkas L. Gyula (82), Fehér Miklós (15), Fehér Virág Piroska (7), Fóti Erzsébet (12), Göncziné Szabó Teréz (8), Guba Zsuzsanna (8), Gyenis Gyula (58), Hajdu Tamás (20), Henkey Gyula (24), Herczeg János (6), Joubert Kálmán (41), Just Zsuzsanna (12), Köhler Kitti (7), Kustár Ágnes (16), Lipták Pál (38), Malán Mihály (22), Marcsik Antónia (Borosné; 38), Molnár Erika (23), Nemeskéri János (57), Pap Ildikó (28), Pápai Júlia (14), Pálfi György (29), Pintér Zoltán (7), Rajkai (Rozipál) Tibor (17), Spekker Olga (5), Susa Éva (23), Szathmáry László (34), Szeniczey Tamás (18), Szikossy Ildikó (16), Szilágyi Katalin (Molnárné; 24), Thoma Andor (18), Tóth Tibor (48), Vámos Károly (7), Wenger Sándor (5), Zsákai Annamária (25). További 23, pályát elhagyó vagy meghalt antropológus tartott 5-nél kevesebb előadást.

Az 5 vagy annál több előadásban szerepelt magyar orvos szerzők. Ágfalvi Rózsa (15), Bugyi Balázs (6), Cseplák György (12), Harsányi László (11), Jókai Márta (5), Józsa László (15), Karlinger Kinga (7), Kocsis S. Gábor (9), Kósa Ferenc (8), Lengyel Imre (17), Muzsnai Ágota (5), Örley Judit (5), Rex-Kis Béla (7), Szöllösi Erzsébet (8), Véli György (17).

A magyar orvos szerzők által 1952 és 2020 között tartott összes előadás száma 174 volt.

Az előadások témaköreinek gyakorisága

Alkattan	16
Antropológia története	48
Antropotaxonómia	3

Arcrekonstrukció	7
Auxológia	118
Csontkémia	8
Demográfia, paleodemográfia	12
Dermatogliffia	38
Egyéb	31
Emberszármazástan	37
Etnikai embertan	45
Életkorok antropológiája	2
Folyóirat-ismertetés	1
Gerontológia	6
Igazságügyi antropológia	29
Kongresszusi beszámoló	61
Könyvismertetés	5
Megemlékezések (születési évforduló, nekrológ)	86
Methodika	56
Múmiakutatás	13
Nemi dimorfizmus	3
Ontogenezis	13
Paleopatológia	58
Populációgenetika	36
Primatológia	5
Sportantropológia	17
Szerológia	14
Szövettan, morfológia, anatómia	31
Sztomatológia	11
Tanulmányutakról beszámoló	37
Társadalmi antropológia	19
Történeti embertan	138
Összesen	1004

Külföldi szerzők országok szerint

A vizsgált időszak alatt 97 külföldi szerző vagy szerzőtárs 149 előadása hangzott el, akik legalább 27 államot képviseltek. A külföldi szerzők, szerzőtársak előadásainak számát és országuk megnevezését a következő összeállítás tartalmazza.

Anglia. Helen D. Donoghue (London; 3), Nicholas Mascie-Taylor (Cambridge; 4), Iulia Rusu (Cardiff; 1).

Ausztria. Getrud Aue-Hauser (Bécs; 6), Maria Teschler Nicola (Thunau; 1), Roland Corluy (Bécs; 2), Sylvia Kirchengast (Bécs; 1), Viola Bence (Bécs; 1).

Belgium. Charles Susanne (Brüsszel; 2), Dirk Vandermuelen (Leuven; 1), Franz Alexander (Brüsszel; 1), Mathieu Roelants (Brüsszel; 1), Peter Claes (Leuven; 1), Roland Hauspie (Brüsszel; 3).

Bulgária. Stefan Mutafov (Szófia; 1).

Csehszlovákia. Emanuel Vlcek (Prága; 1).

Franciaország. Georges Olivier (Paris; 1), Helene Coqenguist (Bordeaux; 1), Martin Friess (Párizs; 1), Michel Panuel (Marseille; 1), Olivier Dutour (Marseille; 8), Panuel Michel (Marseille; 1), William Berthon (Párizs; 1).

Görögország. Aris N. Poulianosz (Athén, 1).
Hollandia. Wladimir R. K. Perizonius (Utrecht; 1).
Horvátország. Pavel Rudan (Zágráb; 1).
Írország. Daniel Fernandes (Dublin; 1), Ron Pinhasi (Dublin; 2).
Izland. Schmid M.E. Magdalene (Reijkjavik; 1).
Izrael. Eugene Kobylansky (Tel Aviv; 1), Mark Spigelman (Jeruzsálem; 2).
Japán. Kazuhiko Moji (Nagasaki; 1).
Jugoszlávia. Czékus Géza (Zombor; 1), Lovász Gabriella (Subotica; 1), Zivojin Gavrilovic (Novi Sad; 2).
Korea. Kim Ju Hung (Szöul; 2).
Lengyelország. Julian Perkal (Wroclaw, 1), Tadeusz Bielicki (Wroclaw; 3).
Német Demokratikus Köztársaság. Hans Grimm (Berlin; 2), Karl Sommer (Berlin; 1).
Német Szövetségi Köztársaság. Holle Greil (Potsdam; 1), Horst Schmidt (Ulm; 2), Hubert Walter (Mainz; 2), Ingeborg Brandt (Bonn; 1), Ilse Schwidetzky (Mainz; 2), John Komlos (München; 1), Michael Hermanussen (Kiel; 1), Michael Schultz (Göttingen; 2), Protsch von Zieten Rainer (Frankfurt am Main; 1), Tyede H. Schmidt-Schulze (Göttingen; 1), Virendra Chopra (Kiel; 2).
Olaszország. Albert Zink (Bolzano; 2), Anna Piccioni (Roma; 1), Frank Maixner (Bolzano; 2), Paolo Parisi (Roma; 1).
Románia. Debau Mircea (Bukarest; 1), Gál Szilárd Sándor (Targu Mures; 1).
Spanyolország. Juan Luis Arsuaga (Madrid; 1).
Svájc. Bruno Kaufmann (Aesch/Basel; 2), Roland Menk (Genf; 1), Wolfgang Scheffrahn (Zürich; 1).
Svédország. Gunilla W. Lindgren (Stockholm; 1), Rooth Gösta (Uppsala; 1).
Szlovákia. Daniela Siváková (Pozsony; 2), Jindrich A. Valsik (Pozsony; 3), Julius Jakab (Nyitra; 1), Maria Drobná (Pozsony; 1), Miklós Mária (Kassa; 1), Milan Doklálal (Brno; 1), Milan Pospisil (Pozsony; 2).
Szovjetunió. Maksim G. Levin (Moszkva; 2), Maxim Grigorjevics (Moszkva; 1), Nikolaj N. Cseboksarov (Moszkva; 2), Vulf Veniaminovics Ginszburg (Leningrad; 1).
Ukrajna. Kobály József (Ungvár; 1).
USA. Barbara Honeyman Heath (Philadelphia; 2), Bruce W. Christensen (Davis; 2), David Fernandes (Atlanta; 1), David N. Frayer (Kansas; 1), J. Hemin Nitsche (Berkeley; 1), David R. Hunt (Washington; 2), David W. Frayer (Kansas; 1), Donald J. Ortner (Washington; 2), Eric Trinkaus (Washington; 1), Garland R. Marshall (Canada; 1), J. E. Lindsay Carter (San Diego; 1), Julia I. Giblin (Hamden; 1), William D. Ross (Burnaby; 6), Kendra Sirak (Atlanta; 1), Michael Finnegan (Kansas; 3), Robert Faulkner (Amherst; 2), William W. Howels (Cambridge; 1).
Egyéb külföldi. May Eberhardt (1), Petrou Petros (1).

Végkövetkeztetés

Az áttekintésből kitűnik, hogy a Magyar Biológiai Társaság Embertan Szakosztálya fennállásának 68 éve alatt eredményesen és folyamatosan működött. Legtöbb évtizedében évente több szakülést tartott, az utóbbi években a körülményekhez alkalmazkodva módosított a szakülések megrendezésének szervezésében. Sajnálatos, hogy 2020-ban a vírusos járvány miatt egyetlen szakülést sem tarthattunk. Jelentős számú előadó, köztük számos külföldi tartott előadásokat.

A legtöbb előadó az ásatásokból származó emberi maradványok különböző szempontú vizsgálatáról (antropotaxonómia, paleodemográfia, paleopatológia, módszertan) számolt be, amelyek az összes előadások mintegy negyedrészt képezték. Ezt követték a fiatalokkal foglalkozó (dermatogliffia, ontogenezis, sportantropológia, testnövekedés és érés, felnőttek vizsgálata) kutatások közel 200 beszámolója. Ezek a számok egyben jelezték is a hazai biológiai antropológiai kutatások tematikáját. Harmadikként a kongresszusokról és tanulmányutakról készített beszámolók következnek, amelyek a hazai antropológusok jelentős külföldi kapcsolatainak bizonyítékaként is értelmezhetők.

A külföldi kutatókkal való együttműködést jelzi az is, hogy az előadók között 97 külföldi szerző vagy társszerző 147 előadással szerepelt. A 27 állam 97 előadója közül legtöbb szerző vagy szerzőtárs a Német Szövetségi Köztársaság (11), illetve az USA (14) kutatója volt. Ez visszatükrözi azt is, hogy a hazai biológiai antropológiai kutatások az utóbbi három évtizedben fokozottan interdiszciplinárisá váltak és egyre inkább hazai és/vagy nemzetközi együttműködésben, számos intézmény, kutatócsoport szakembereit összefogva valósult meg.

A Szakosztályban elhangzott előadások túlnyomó része ugyanakkor biztosította az ugyancsak 63 éve rendszeresen megjelenő Anthropologiai Közlemények számára a megfelelő számú kéziratot. Mindezek figyelembe vételével – szem előtt tartva az újabb kutatási irányzatokat is – reményteljesen tekinthetünk a Szakosztály elkövetkező évtizedeinek működése elé.

Levelezési cím: Farkas L. Gyula
Mailing address: Alföldi u. 12.
H-6722 Szeged
Hungary
farlgy@bio.u-szeged.hu

